

Nya dataskyddsförordningen (GDPR) och samverkan - samtycke eller uppgift av allmänt intresse?

Magnus Bratt, Mira Network. 2018-05-16.

Sammanfattning

En risk med den nya dataskyddsförordningen är, utöver viten och negativ publicitet om man inte följer lagen, att man inte får förutsättningar att fortsätta bedriva sin verksamhet effektivt. För att minimera den risken är det viktigt att välja rätt laglig grund för behandlingen av personuppgifter.

Det finns idag en uppfattning hos vissa att den enda lagliga grunden för att behandla personuppgifter om tidigare studenter är alumnens *samtycke*. Min bild är att det är en missuppfattning. Det finns även oklarheter om och hur lärosäten får behandla personuppgifter i fundraisingverksamhet.

Om universitets policy blir att endast använda samtycke som laglig grund så kommer det dels att kraftigt försvåra arbetet för alumnrelationer och fundraising, och dels troligen att leda till att personuppgifter ändå behandlas utan samtycke – i strid med de policys man beslutat.

Det är mer lämpligt att åberopa att uppgifterna behandlas i och med att man utför “en uppgift av allmänt intresse”. För att kunna få behandla personuppgifter enligt den lagliga grunden *uppgift av allmänt intresse* så måste uppgiften “följa av lag eller annan författning eller av ett beslut som meddelats med stöd av lag eller annan författning”.

I arbetet med att ta fram policys för universitetens verksamhet så har jurister vid lärosäten lagt fokus på verksamheten inom forskning och utbildning, och har haft mindre tid att sätta sig in i samverkansområdet. Därför har man rekommenderat den lagliga grunden *samtycke* utan att sätta sig in i vad det innebär för verksamheten, trots att det mycket väl går att motivera att behandling av personuppgifter inom samverkan är nödvändigt för att uppfylla universitetets uppdrag och att myndigheternas förvaltning och funktion säkerställs.

Syftet med detta dokument

Syftet med detta dokument är att ge underlag hur lärosäten i Norden kan motivera “laglig grund” för att behandla personuppgifter inom samverkan, speciellt för alumnrelationer och fundraising.

För att motivera laglig grund så behöver man motivera att alumnverksamhet och fundraising kopplar till verksamhetsmål enligt högskolelagen, förvaltningslagen och de uppgifter av allmänt intresse som åläggs lärosäten i svensk rätt. Nedan visas att behandling av personuppgifter om alumner, donatorer och potentiella donatorer är nödvändigt när universitet utför uppgifter av allmänt intresse.

Detta dokument är framtaget av Magnus Bratt, Vd Mira Network i samarbete med Erik Stavegren, SLU med värdefulla synpunkter och kommentarer från Ingela Palmgren, Head of External Relations vid Handelshögskolan vid Göteborgs universitet, medarbetare vid marknadsenheten vid Linköpings universitet, Tim Stubbings, Kommunikation och samverkan vid Örebro Universitet, och Peter Kopelman, styrelseordförande Mira Network, tidigare bl.a. vice ordförande vid Umeå universitet.

Detta är Mira Networks¹ tolkning och bedömning av Dataskyddsförordningen med avseende på samverkan vid universitet och högskolor i Norden. Varje lärosäte behöver själva ta ställning till och tolka lagstiftningen utifrån sin verksamhet och behandling av personuppgifter.

SUHF planerar att skicka en skrivelse till utbildningsdepartementet med anledning av oklarheter i utredningsarbetet av dataskyddsförordningen och utbildningsområdet inklusive vad gäller alumnrelationer. Den skrivelsen kommer skickas förvaltningschefer vid svenska lärosäten för kommentar. Detta dokument kan ge underlag till ett eventuellt svar.

Dataskyddsförordningen

Den 25 maj 2018 träder den nya dataskyddsförordningen ikraft. För att det ska vara tillåtet att behandla personuppgifter måste minst en av sex **lagliga grunder** vara uppfylld. För lärosäten är "samtycke" och "att utföra en uppgift av allmänt intresse" två sådana lagliga grunder. Myndigheter får använda samtycke i begränsad omfattning. Myndigheter får inte (alternativt bör inte inte) använda "intresseavvägning".

Dataskyddsförordningen tillämpas på all "sådan behandling av personuppgifter som helt eller delvis företas på automatisk väg samt på annan behandling än automatisk av personuppgifter som ingår i eller kommer att ingå i ett register".

Datainspektionen skriver "Behandling av personuppgifter är tillåten om den är nödvändig för att utföra en uppgift av allmänt intresse. Uppgiften ska regleras i EU-rätt eller svensk rätt. Det innebär att uppgiften måste följa av lag eller annan författning eller av ett beslut som meddelats med stöd av lag eller annan författning. Det spelar ingen roll om den personuppgiftsansvarige som ska utföra uppgiften är en myndighet eller någon annan organisation."

Alla uppgifter som utförs av statliga myndigheter i syfte att uppfylla ett uttryckligt uppdrag av riksdag eller regering är av allmänt intresse². Den personuppgiftsansvarige behöver inte vara skyldig att utföra en uppgift för att den rättsliga grunden *uppgift av allmänt intresse* ska vara tillämplig, däremot måste behandlingen vara nödvändig.³

Det finns även praxis⁴ från EU-domstolen som säger att kravet på nödvändighet när det gäller dataskydd inte förutsätter att en uppgift är omöjlig att genomföra utan behandling av personuppgifter; utan endast att den blir avsevärt förenklad eller kvalitetsmässigt förbättrad. Det är tillräckligt att slå fast att samverkansarbetet, alumnverksamheten och fundraisingverksamheten effektiviserar och bidrar till att lärosätet uppfyller sina verksamhetsmål.

¹ Mira Network är nordens ledande CRM-lösning för universitet, högskolor och kommersiella utbildningsföretag. Mira är ett integrerat CRM-system specifikt för externa relationer, med färdiga moduler för alumni verksamhet, fundraising, karriärservice, företagskontakter, uppdragsutbildning, samt kommersiell utbildning. Mira Network används av kunder som Stockholms universitet, Karolinska Institutet, Lunds universitet, Göteborgs universitet, Hanken, Oulu University, Universitetet i Oslo, Universitetet i Bergen, m.fl.

² SOU 2017:39, sid 124

³ SOU 2017:39, sid 124

⁴ Mål C-524/06 Heinz Huber mot Tyskland.

Samverkan och alumnrelationer

“I högskolornas uppgift ska det ingå att samverka med det omgivande samhället och informera om sin verksamhet samt verka för att forskningsresultat tillkomna vid högskolan kommer till nytta.”

Högskolelag (1992:1434) -2009 (SFS 2009: 45)

Alumner är ett lärosätets tidigare studenter. **Alumnverksamhet** är de aktiviteter ett lärosäte gör för att skapa långsiktiga och ömsesidigt värdefulla relationer med sina alumner; för att involvera dem i meningsfulla aktiviteter för att stärka lärosätets varumärke, och att möjliggöra för alumner att ge tillbaka och bidra till lärosätets vision.

En långsiktig relation till alumner är ett sätt att sprida forskningsresultat och kunskap till samhället. Alumnverksamhet är ofta en viktig del i lärosätets samverkansarbete där alumner fungerar som dörroppnare till företag och organisationer, som potentiella deltagare i vidareutbildning, eller som potentiella donatorer.

Relationen till tidigare studenter är även viktig i arbetet med att rekrytera studenter och att kvalitetssäkra utbildningen genom att följa upp i vilken grad tidigare studenter får arbete inom de områden de läst och säkerställa att man utbildar inom de områden som arbetsmarknaden efterfrågar.

Alumnätverk och -föreningar som alumner kan välja att vara med i är en form av aktiviteter för att engagera och skapa värde för alumner. De kan drivas av alumner och/eller med olika grad av stöd av lärosätet eller enbart av lärosätet. Andra former av aktiviteter är olika former av postala och digitala utskick, inbjudningar till evenemang, uppföljningar och utvärderingar, mentorskapsprogram, eller när alumner deltar som gästföreläsare eller erbjuder examensarbeten.

Varför behöver vi ett separat CRM-system för alumner? Räcker inte LADOK?

Ibland får vi frågan om varför lärosäten behöver ett separat CRM-system för att hantera alumner (och andra externa kontakter) I samband med diskussioner om nya dataskyddsförordningen.

Alla studenter finns i Ladok. Men utan kompletterande system så är det inte möjligt att bedriva en bra alumnverksamhet, då man inte har möjlighet...

- att få en **helhetsbild av lärosätets relation till en alumn**, och inte möjlighet att notera hur en alumn vill (och inte vill!) engagera sig,
- att **notera vilken kommunikation (utskick, inbjudningar), en alumn vill (och inte vill) ha**. För frekvent och oriktad kommunikation är både störande för mottagaren ("spam") och leder till sämre öppningsfrekvens/läsfrekvens.
- att ta fram **statistik och nyckeltal för att följa upp och förbättra/utveckla sin verksamhet**.

Om alumnverksamheten inte har möjlighet att behandla personuppgifter om andra än de alumner som lämnat sitt samtycke, så är det troligt att fakulteter, institutioner och andra grupper inom lärosätet kommer att göra utdrag direkt ur LADOK, dvs personuppgifterna kommer ändå att behandlas för dessa ändamål, men då med sämre kontroll över personuppgifterna och en sämre möjlighet att efterleva krav och syften med dataskyddsförordningen.

De flesta lärosäten i Norden arbetar därför med kompletterande system för att stödja sin alumnverksamhet och kunna arbeta strategiskt och metodiskt för att identifiera engagerade alumner och för att stärka relationen.

Dataskyddsförordningen reglerar vilken behandling av personuppgifter som sker, inte vilket tekniskt system (LADOK, CRM-system, Excel, etc.) som behandlingen utförs med. Det finns inget generellt förbud mot att föra över personuppgifter mellan olika system, utan det som är avgörande är för vilket ändamål som uppgifterna behandlas.

Men har inte lagstiftaren sagt att samtycke gäller för alumnverksamhet?

Man bör absolut be om och logga samtycke när en alumn (och andra) registrerar sig för aktiviteter och evenemang eller på annat sätt visar intresse för att delta i verksamhet. Det *är* tillåtet för myndigheter att använda samtycke i begränsad omfattning, givet att samtycket verkligen är frivilligt och det inte råder en ”betydande ojämlikhet mellan den registrerade och den personuppgiftsansvarige”⁵.

I SOU 2017:49 och proposition 2017/18:218 så finns en formulering att “ett exempel på när såväl en statlig högskola som en enskild utbildningsanordnare kan använda samtycke som rättslig grund är, enligt regeringens bedömning, vid registrering av tidigare studenter i alumndatabaser.”

Vi menar att detta ska läsas som *ett exempel* på när “samtycke” *får användas*, inte som att samtycke *ska användas* som enda laglig grund för att behandla personuppgifter. Se bilaga nedan för motivering.

De alumndatabaser som refereras i SOU och proposition inte heller *alumnverksamhet som verksamhetsområde*, utan relaterar till en produkt som vissa lärosäten använt som *en del* i sin alumnverksamhet.

Det är mer lämpligt att åberopa att uppgifterna behandlas i och med att man utför “en uppgift av allmänt intresse” enligt resonemang ovan.

Om universitets policy blir att endast använda samtycke som laglig grund så kommer det dels att kraftigt försvåra arbetet för alumnrelationer, och dels troligen att leda till att personuppgifter om alumner ändå behandlas för dessa ändamål utan samtycke – i strid med de policys man beslutat.

Samverkan och fundraising

Fundraising är det strukturerade arbete som lärosätet bedriver för att utveckla sina långsiktiga relationer för att attrahera, oftast filantropiska, gåvor från företag, stiftelser och privatpersoner.

Universitet och högskolor bedriver fundraising för att stärka universitetet, dess forskning och utbildning. För många lärosäten spelar externa medel en allt viktigare roll för att finansiera strategiska satsningar och för att uppfylla sina uppgifter inom forskning, utbildning och samverkan.

Fundraisingarbetet inkluderar bland annat att identifiera personer som är intresserade av att bidra - monetärt eller på andra sätt - till universitetet. Potentiella donatorers intresse, potential och relation till lärosätet analyseras.

Det ligger i sakens natur att det inte är praktiskt möjligt att enbart behandla personuppgifter efter samtycke när det handlar om att identifiera kandidater / prospekts att kontakta. Däremot är det viktigt att behandlingen av personuppgifter sker transparent, säkert och lagligt.

⁵ SOU 2017:39, sid 123

Om man behandlar personuppgifter som inte erhållits från den registrerade, så ska hen informeras om detta, men det finns undantag om det “avsevärt skulle försvåra ändamålet med behandlingen”. (Dataskyddsförordningen, artikel 14, § 5)

BILAGA: lagstiftarens formuleringar om samtycke som laglig grund för "alumndatabaser"

Vi menar att uppfattningen att man enbart ska använda samtycke laglig grund för alumrelationer är baserad på ett olyckligt missförstånd. Formuleringarna om samtycke som laglig grund för alumndatabaser dök först upp i SOU 2017:39.

Alumner

Hos lärosätena finns databaser där tidigare studenter, s.k. alumner, kan registrera sig. Genom registreringen kan alumner t.ex. komma i kontakt med andra alumner eller högskolan. Genom alumnverksamheten kan även kontakterna med näringslivet öka och förbättras.

Vid registreringen förs personuppgifter i form av namn, personnummer och utbildning över från Ladok. Därutöver kan alumnen lägga till uppgifter om sitt nuvarande arbete m.m. Alumnen kan själv välja i vilken omfattning vissa uppgifter ska synas.

Att registrera sig i en alumndatabas vid ett lärosäte är helt frivilligt och vid registreringen godkänner alumnen att dennes personuppgifter behandlas.

I lagrådsremissen Behandling av personuppgifter på utbildningsområdet (1 mars 2018) finns sedan formuleringen

"Ett exempel på när såväl en statlig högskola som en enskild utbildningsanordnare kan använda samtycke som rättslig grund är, enligt regeringens bedömning, vid registrering av tidigare studenter i alumndatabaser. I detta fall är det fråga om en tjänst som är helt frivillig, utan direkt koppling till den lagstadgade rätten att studera för den som uppfyller behörighetskraven."

och motsvarande formulering finns i proposition 2017/18:218:

"Ett exempel på när såväl en statlig högskola som en enskild utbildningsanordnare kan använda samtycke som rättslig grund är, enligt regeringens bedömning, vid registrering av tidigare studenter i alumndatabaser. I detta fall är det fråga om en tjänst som är helt frivillig, utan direkt koppling till den lagstadgade rätten att studera för den som uppfyller behörighetskraven. Det kan även uppstå andra likartade situationer där samtycke skulle kunna användas som rättslig grund, men denna möjlighet är dock något som får bedömas från fall till fall av utbildningsanordnaren."⁶

Vi tror att man har försökt att hitta ett exempel på när statliga högskolor kan / skulle kunna använda a) samtycke, och då har man tagit "alumndatabaser... som är helt frivillig" som exempel.

Det är olyckligt att man tagit detta som exempel då "alumndatabaser... som är helt frivillig" inte är så som alumnverksamhet bedrivs. De flesta lärosäten definierar alumner antingen som samtliga som

⁶ Prop. 2017/18:218, avsnitt 9.2.6

tagit ut examen eller samtliga som tagit ett visst antal poäng. Dessa personer kommunicerar man med och gör bl.a. utskick av nyhetsbrev och inbjudningar till evenemang.

Vi tror att dessa formuleringar ska läsas som ett exempel på när samtycke *får användas*, inte som att ska användas som enda laglig grund för att behandla personuppgifter inom sin alumnverksamhet.

Vi var i december i kontakt med Mikael Westberg som var huvudförfattare till SOU 2017:39, och han svarade

"Det kommer ju när förordningen börjar tillämpas krävas en rättslig grund enligt art. 6 för behandling av personuppgifter i alumniverksamhet. Enligt mitt synsätt är det mest naturliga att som grund tillämpa samtycke. **Det utesluter inte att det finns annan grund, men det är inget vi tittat närmare på.**"

I propositionen står på i andra avsnitt om ändamålet med studieregistret (LADOK)

Ändamålet med studieregistret är att säkra att uppgifter om sökande till utbildning, genomgångna studier, betyg över utbildningar och examina bevaras. Utöver det ska uppgifterna kunna ligga till grund för **uppföljning och utvärdering**, för antagning av studenter, för beslut om anmälningsavgift och studieavgift, för avstängning av studieavgiftsskyldiga studenter, för **administration inom respektive högskola**, för utlämnande i vissa fall till andra myndigheter, för sådan officiell statistik som avses i 3 kap. samt för resurstilldelning (2 kap. 1–3, och 5–6 och 8 §§ förordningen om redovisning av studier m.m. vid universitet och högskolor).⁷

Och om alumn databaser står följande.

Hos lärosätena finns **databaser där tidigare studenter, s.k. alumner, kan registrera sig**. Genom registreringen kan alumner t.ex. komma i kontakt med andra alumner eller högskolan. Genom alumnverksamheten kan även kontakterna med näringslivet öka och förbättras. Vid registreringen förs personuppgifter i form av namn, personnummer och utbildning över från Ladok. Därutöver kan alumnen lägga till uppgifter om sitt nuvarande arbete m.m. Alumnen kan själv välja i vilken omfattning vissa uppgifter ska synas. **Att registrera sig i en alumn databas vid ett lärosäte är helt frivilligt och vid registreringen godkänner alumnen att dennes personuppgifter behandlas.**⁸

Denna text beskriver alumnportaler och forum (eng. *online alumni communities*) som alumner kan välja att delta i eller ej. Detta är en typ av verktyg som vissa lärosäten använder sig av, och andra inte. Däremot har de flesta lärosäten system för externa relationer som hanterar information om och kommunikation med alumner utan att alumnen själv har registrerat sig på nytt.

Behandling av personuppgifter som är nödvändig för att utöva verksamhet kan ske med stöd av den rättsliga grunden "uppgift av allmänt intresse"

Regeringens bedömning: Genom bestämmelser i högskolelagen med anslutande föreskrifter, lagen om tillstånd att utfärda vissa examina och beslut fattade med stöd av

⁷ Prop. 2017/18:218, avsnitt 9.2.1, sid. 74

⁸ Prop. 2017/18:218, avsnitt 9.2.1, sid. 76

dessa är anordnande och bedrivande av utbildning och annan pedagogisk verksamhet en i svensk rätt fastställd uppgift av allmänt intresse. Den behandling av personuppgifter som är nödvändig för att utöva verksamhet som grundas på nämnda föreskrifter kan därmed ske med stöd av den rättsliga grunden uppgift av allmänt intresse i artikel 6.1 e i dataskyddsförordningen.⁹

I Storbritannien görs tolkningen att den lagliga grunden "intresseavvägning" (eng. "legitimate interest") ska användas för alumnverksamhet och fundraising
ICO (Storbritanniens motsvarighet till Datainspektionen) skriver¹⁰

Example

A university that wants to process personal data may consider a variety of lawful bases depending on what it wants to do with the data.

Universities are likely to be classified as public authorities, so the public task basis is likely to apply to much of their processing, depending on the detail of their constitutions and legal powers. If the processing is separate from their tasks as a public authority, then the university may instead wish to consider whether consent or legitimate interests are appropriate in the particular circumstances, considering the factors set out below. For example, a University might rely on public task for processing personal data for teaching and research purposes; but a mixture of legitimate interests and consent for alumni relations and fundraising purposes.

The university however needs to consider its basis carefully – it is the controller's responsibility to be able to demonstrate which lawful basis applies to the processing purpose.

Men i Sverige har man gjort bedömningen att

"Eftersom även den rättsliga grunden uppgift av allmänt intresse i artikel 6,1 f i dataskyddsförordningen är tillämplig, behöver dock intresseavvägning sällan eller aldrig användas."¹¹

SOU 2017:39 slår fast att begreppet allmänt intresse ska ges en vid tolkning
För att myndigheternas verksamhet ska kunna fungera även i fortsättningen anser vi mot denna bakgrund att mycket talar för att begreppet uppgift av allmänt intresse måste anses ha fått en vidare unionsrättslig betydelse genom dataskyddsförordningen än det hittills har haft.¹²

...

⁹ Prop. 2017/18:218, avsnitt 9.2.3, sid 82.

¹⁰ <https://ico.org.uk/for-organisations/guide-to-the-general-data-protection-regulation-gdpr/lawful-basis-for-processing/>

¹¹ Prop. 2017/18:218, avsnitt 9.3.5

¹² SOU 2017:39, sid 123

Begreppet uppgifter av allmänt intresse omfattar dock inte bara sådant som utförs som en följd av ett offentlighetsrättsligt och uttryckligt åliggande eller uppdrag. Till skillnad från vad som gäller enligt artikel 6,1 c i dataskyddsförordningen behöver den personuppgiftsansvarige inte vara skyldig att utföra uppgiften för att den rättsliga grunden i led e ska vara tillämplig. Däremot måste behandlingen vara nödvändig.¹³

...

Alla myndigheter, såväl statliga som kommunala, utför en rad administrativa uppgifter som krävs för att myndigheten ska fungera, men som varken direkt eller indirekt kan sägas framgå av uppdraget. Som exempel kan nämnas myndigheternas säkerhetsarbete. I skäl 27 till den rättsakt som gäller för EU-institutionernas personuppgiftsbehandling, förordning 45/2001, anges att behandling av personuppgifter för utförandet av de uppgifter av allmänt intresse som gemenskapsinstitutionerna och gemenskapsorganen utför inbegriper sådan behandling av personuppgifter som är nödvändig för förvaltningen av dessa institutioner och organ för att de ska fungera. Enligt artikel 29-gruppen möjliggör skäl 27 en vid tolkning av begreppet allmänt intresse i förordning 45/2001.

Någon motsvarighet till skäl 27 i förordning 45/2001 finns inte i den nya dataskyddsförordningen. Under förhandlingarna av förordningen har dock Artikel 29-gruppen gett uttryck för att grunderna allmänt intresse och myndighetsutövning måste tolkas på samma sätt som i förordning 45/2001, nämligen på ett sådant sätt att de offentliga myndigheterna ges en viss grad av flexibilitet, åtminstone så att myndigheternas förvaltning och funktion säkerställs.¹⁴

¹³ SOU 2017:39, sid 124

¹⁴ SOU 2017:39, sid 127